

Bildande av Fjäsko naturreservat i Mora kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) att förklara det område som har avgränsats på bifogad karta, bilaga 1, som naturreservat. Reservatets slutliga gränser märks ut i fält.

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6, och 30 §§ samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturreservatet (se *Föreskrifter*).

Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

Länsstyrelsen fastställer härmed skötselplanen, bilaga 3, med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Naturvårdsförvaltare ska vara Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Om naturreservatet

Namn	Fjäsko
Kommun	Mora
Län	Dalarna
NVR id	2064303
Natura 2000-beteckning	Ingår ej i nätverket
Lägesbeskrivning	Naturreservatet ligger ca 26 km norr om Våmhus, i den norra delen av Mora kommun, Mora socken
Huvudsaklig karaktär	Grandominerad barrnaturskog
Förvaltare	Länsstyrelsen i Dalarnas län
Fastigheter	Bonäs 301:1 (Privat) Bonäs 364:4 (Staten)
Rättigheter	Bonäs fs:284 (samfällt fiske), Våmhus GA:5 (gemensamhetsanläggning), Bonäs viltvårdsområde (VVO), Mora-Våmhus fiskevårdsområdesförening (FVOF)
Areal (ha)	Total areal: 247,6 Landareal: 204,5 Produktiv skogsmark: 169,3

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer. Områdets naturskogar och andra ingående naturmiljöer samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och bevarandet av naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska tillgodoses genom att skogsmark, myr och övriga naturmiljöer med dess flora och fauna i huvudsak utvecklas fritt. Enklare åtgärder kan vidtas för att gynna naturvärdesträd och för att underlätta allmänhetens friluftsliv.

Skäl för beslut

Huvuddelen av området äger den naturliga skogens artsammansättning och ekologiska funktion. Området är variationsrikt både vad gäller trädens trädslagsblandning, åldersfördelning och dimensioner. Det finns ställvis mycket död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Sammantaget ger detta goda förutsättningar för stor artrikedom både bland växter och djur.

I området finns skyddsvärda arter såsom violettgrå tagellav, nordtagging, rynkskinn och doftskinn.

För att områdets naturvärden ska bevaras måste det undantas från skogsbruk.

Föreskrifter

För att säkerställa syftet med naturreservatet förordnar Länsstyrelsen att nedan angivna föreskrifter ska gälla. Föreskrifterna gäller utöver vad som gäller enligt lag eller annan författning.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägaren och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. anordna upplag, gräva, schakta, dika, dämna eller på något sätt skada mark eller vatten,
2. avverka skog och utföra skogsvårdande åtgärd samt att upparbeta och ta bort dött träd eller vindfälle, med följande undantag:
 - a. befintliga sikt- och skjutgator får underhållsröjas,

- b. enstaka grenar och sly får röjas för att kunna se rågångsmarkeringar,
- 3. gödsla, kalka, återföra aska i gödningssyfte, använda bekämpningsmedel eller på annat sätt kemiskt påverka områdets miljö eller organismer,
- 4. anlägga mark- eller luftledning, uppföra ny byggnad, mast eller annan anläggning, med följande undantag:
 - a. enklare konstruktion av naturmaterial får uppföras vid jaktpass,
- 5. plantera in, så eller sätta ut växter, djur eller andra organismer,
- 6. framföra motordrivet fordon i terrängen på barmark, med följande undantag:
 - a. uttransport av fälld älg, björn, hjort eller vildsvin är tillåtet med fordon som inte ger skador på mark eller vegetation,
 - b. för tjänstemän i sjukvårds-, polis- eller räddningsärenden. Insatsen ska omgående anmälas till Länsstyrelsen.

Vidare är det förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

- 7. ta upp nya sikt- eller skjutgator i samband med jakt.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om markägare och annan sakägars skyldighet att tåla visst intrång

För att tillgodose syftet med naturreservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt att tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas inom naturreservatet:

- 1. utmärkning av naturreservatet, uppsättning av informationstavlor samt anläggning och underhåll av leder, anordningar och andra anläggningar för friluftslivets behov enligt besluts- och föreskriftskarta,
- 2. friställning av naturvärdesträd i hela naturreservatet,
- 3. borttagande av invasiva arter eller för området främmande arter,
- 4. undersökningar för uppföljning av skötselplanen och naturreservatets syfte.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken

C-föreskrifterna gäller även markägare och innehavare av särskild rätt då de inte nyttjar sin rätt att bruka marken.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

- 1. skada växande eller döda – stående eller omkullfallna – träd, stubbar och buskar, med följande undantag:
 - a. mindre, löst liggande grenar och kvistar får samlas in i syfte att göra upp eld,
- 2. framföra motordrivet fordon i terrängen på barmark, med följande undantag:

- a. körning i samband med transport av sjuka personer till läkare eller sjukvårdsanstalt eller i andra jämförbara trängande fall är tillåtet,

Slutligen är det förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

3. gräva upp växter, plocka mossor, lavar och vedlevande svampar eller samla in djur (t.ex. insekter),

Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § ska gälla omedelbart även om de överklagas. De träder i kraft vid datum som framgår i länets författningssamling, ett dokument som trycks i anslutning till det att beslutet är fattat.

Generella undantag från föreskrifter

Ovanstående föreskrifter under A och C utgör inte hinder för förvaltaren, eller den som förvaltaren utser, att utföra de insatser som behövs för naturreservatets vård och skötsel, och som framgår av föreskrifterna under B. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för uppföljning av bevarandemål och åtgärder, eller vid tillsyn.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för normalt underhåll av de vägar som syns på beslutskartan. Med normalt underhåll avses sådana åtgärder som syftar till att upprätthålla anläggningarna i dagens utformning, utbredning och funktion i enlighet med beskrivningen i bilaga 4: *Generellt vägunderhåll*.

Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för uppförande av vindkraftverk inom område utpekade på karta, se *Undantagsområde* på bilaga 2 *Föreskriftskarta*.

Förtydliganden av föreskrifter

I föreskrift A6 regleras terrängkörning. Angående undantaget från föreskriften som handlar om uttransport av vilt ska begreppet "skador" inte tolkas lika strikt som "märken". Terrängkörning får aldrig medföra att hydrologiska förhållanden eller vattenkvalitet förändras.

I föreskrift C3 förbjuds att utan Länsstyrelsens tillstånd gräva upp växter, plocka mossor, lavar och vedlevande svampar, samt att samla in djur. Matsvamp och bär får plockas i naturreservatet.

I de generella undantagen från föreskrifterna anges att vindkraftverk får uppföras inom ett avgränsat område. Med vindkraftverk avses även anläggningar som krävs för vindkraftverkens funktion, till exempel ledningar, vägar och byggnader.

Dispens

Länsstyrelsen får enligt 7 kap. 7 § miljöbalken, om det finns särskilda skäl, lämna dispens från meddelade föreskrifter.

Beskrivning av området

Natur- och friluftsvärden

Fjäsko naturreservat är beläget cirka 26 kilometer norr om Våmhus. Fjäsko är ett cirka 250 hektar stort skogsområde med höga värden för den biologiska mångfalden. Området ger också värde för det rörliga friluftslivet. Skogen karakteriseras av barrnaturskog av höjdlägeskaraktär och är grandominerad. I området finns även myrmarker och småvatten.

Skogsbestånden varierar mellan 100 och 200 år i stora delar. Inslag finns även av gamla tallar, varav de äldsta är över 300 år, samt av lövträd som till exempel björk och asp. På äldre träd av sälg och rönn har ovanliga arter såsom lung- och skrovellav konstaterats växa. Tillgång på död ved i olika nedbrytningsfaser är bitvis riklig, både i form av stående torrakor och liggande lågor. Död ved utgör livsmiljö för ett flertal rödlistade och naturvårdsintressanta arter däribland rynkskinn och gräddticka. Skogen är opåverkad av modernt skogsbruk och hyser ett flertal rödlistade arter som ofta har god spridning och påträffas i stora numerär.

Fjäsko har ett stort värde för det rörliga friluftslivet som ett större myr- och naturskogsområde som också ytterligare utökar vildmarksarealen intill Näcksjövardens naturreservat.

Planeringsbakgrund

Skogsstyrelsen klassade ett område på 1796 hektar som nyckelbiotop år 1997, med ärendebeteckning N 16131-1997. Stora delar av denna nyckelbiotop ligger inom naturreservatet Näcksjövardens (norr om Fjäsko naturreservat) och mindre delar ligger i Fjäskos norra delar. År 2012 klassade Skogsstyrelsen ytterligare ett område på 39,7 hektar som nyckelbiotop (ärendebeteckning N 414-2012) inom naturreservatet Fjäsko. Utanför naturreservatet i sydost angränsar en mindre nyckelbiotop med ärendebeteckning N 684-1992.

Området ingår i värdetrakten Mora Norra – Trängslet och angränsar till det befintliga naturreservatet och Natura 2000-området Näcksjövardens.

I kommunens översiktsplan (laga kraft 2006-07-19 och aktualitetsförklarades 2017) är huvuddelen av naturreservatet klassat som 'Skogsmark med höga natur- och friluftsvärden' med namnet 'Snf 4 Näcksjövardens – Näcksjön -

Bösjövar den'. En mindre del av naturreservatet, i sydväst, vid Svältbäckstjärnen, är klassat som 'Skogsmark med exploateringsintressen, vindkraft' med namnet 'Se 1 Bösjövar den'.

Den pågående markanvändningen är skogsbruk. Området omfattas inte av någon detaljplan eller övriga områdesbestämmelser. Inga kända kulturlämningar finns inom området.

De södra och västra delarna av området ingår i riksintresse för energiproduktion, vindbruk 2015 (läs mer om riksintresse och länsstyrelsens ställningstagande under avsnittet *Motivering – Länsstyrelsens bedömning*).

Ett permanent skydd av Fjäskos naturreservat medför ett bidrag till uppfyllandet av miljömålen *Levande skogar* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Ärendets handläggning

Delar av det aktuella området klassades som nyckelbiotop av Skogsstyrelsen under åren 1997 respektive 2012. Företrädare för markägarna kontaktade Länsstyrelsen angående nyckelbiotop i anknytning till Näcksjövar den under år 2018. Efter kontakt inkom en formell ansökan om reservatsbildning för området. Värdering och förhandling om intrångsersättning påbörjades under år 2020 och slutfördes år 2021.

Förslag till beslut har remitterats till berörda markägare, innehavare av särskild rätt, vissa myndigheter samt intresseorganisationer i slutet av oktober år 2024. Yttranden har inkommit från Mora kommun, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Jägareförbundet Region Mitt samt Energimyndigheten. Framförda synpunkter och hantering av dessa framgår under rubriken *Länsstyrelsens bedömning* nedan.

Motivering

Ett mark- eller vattenområde får av Länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa, eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat, se 7 kap. 4 § miljöbalken.

Länsstyrelsens bedömning

Det föreslagna området har mycket höga naturvärden. Äldre grandominerad skog med relativt hög luftfuktighet och utan påverkan av modernt skogsbruk

har givit upphov till gynnsamma miljöer för rödlistade arter. Områdets naturvärden är sådana att de kräver ett omfattande och långsiktigt skydd för att bevaras och utvecklas. Detta skyddsbehov tillgodoses bäst genom bildande av naturreservat. Beslutet följer de riktlinjer som gäller för Länsstyrelsens prioritering av områdesskydd.

För att skydda och sköta områdets natur- och friluftsvärden fattar Länsstyrelsen beslut om föreskrifter och fastställer en skötselplan. Föreskrifterna behövs för att naturreservatet ska uppnå sitt syfte att bevara områdets naturvärden för framtiden. För de gällande föreskrifterna finns ett antal undantag som främst syftar till att tillgodose jaktintresset eller allmänna intressen som räddningsinsatser och friluftsliv. Länsstyrelsen bedömer att dessa undantag inte kommer påverka områdets naturvärden i en sådan omfattning att syftet med naturreservatet åsidosätts.

Naturreservatet lämnas i huvudsak för fri utveckling. Inga större skötselåtgärder bedöms vara nödvändiga för att gynna de naturvärden som finns. Det är möjligt att utföra punktinsatser i hela naturreservatet för att friställa eller gynna naturvärdesträd, där det är lämpligt och där det finns ett behov.

Nedan följer synpunkter som inkommit under remisstiden och länsstyrelsens bemötanden av dessa.

Jägareförbundet Region Mitt anser i sitt yttrande att det ska vara tillåtet att röja nya sikt- och skjutgator för de fall man behöver justera riktningen eller flytta passet för en säker och effektiv jakt. Inte minst av anledningar som hänger samman med ett förändrat eller ökat friluftsliv.

Att underhålla befintliga sikt- och skjutgator har normalt en mindre påverkan än att röja fram nya. Länsstyrelsens bedömning är att om upptagande av nya sikt- och skjutgator skulle undantas i sin helhet från förbuden innebär det i teorin att en obegränsad mängd träd och buskar skulle vara tillåtet att röja bort var som helst i hela området, vilket inte är förenligt med reservatets syfte. Länsstyrelsen tillmötesgår i stället önskemålet genom att lägga in den föreslagna åtgärden som tillåten efter tillstånd. På så vis möjliggörs en dialog kring åtgärden och kan tillgodose behovet om det uppstår och inte strider mot reservatets syfte.

Mora kommun har inga invändningar avseende förslaget till ett bildande av Fjäsko naturreservat.

Skogsstyrelsen ser positivt på att naturvärdena i området skyddas långsiktigt och tillstyrker bildandet av naturreservatet.

Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU) avstår yttrande, men hänvisar till en generell bilaga med önskemål om att det tydligt ska framgå av reservatsföreskrifterna att viss typ av verksamhet, när den utförs av statlig myndighet med uppgift att undersöka landets geologiska beskaffenhet, ska tillåtas. Vidare anges att det gäller kartering av berggrund (viss provtagning och stenknackning), geokemisk provtagning (ca 2 prover per kvadratkilometer) och/eller geofysiska mark- eller flygmätningar” samt att dessa metoder ger obefintlig eller försumbar skada på mark och omgivning.

Länsstyrelsen bedömer, med stöd av Naturvårdsverket, att vi inte kan tillmötesgå SGU:s önskemål om att viss undersökningsverksamhet ska tillåtas. Länsstyrelsen delar till viss del SGU:s uppfattning om att det finns undersökningar som kan genomföras utan att bryta mot naturreservatsföreskrifterna eller påverka syftet med naturreservatet. Länsstyrelsen menar att mer fördjupade undersökningar kan innebära en påverkan på mark, vegetation och arter. Länsstyrelsen anser det inte lämpligt med generella undantag från föreskrifterna när åtgärdernas typ och omfattning inte är kända i förväg. Med stöd av 7 kap. 7 och 26 §§ miljöbalken kan dispens medges från meddelade föreskrifter om det finns särskilda skäl och är förenligt med föreskriftens syfte.

Energimyndigheten avstyrkte bildandet av Fjäsko naturreservat i sitt första yttrande. Detta på grund av att delar av naturreservatet ligger inom riksintresse för energiproduktion vindbruk (MB 3 kap 8 §). Området inom naturreservatet utgör en mindre del av riksintresset (12%). Det ligger i reservatets södra och västra delar med ett landskap som till övervägande del utgörs av låglänta myrmarker.

Länsstyrelsen hade i remissversionen inte möjliggjort för en etablering av vindkraftverk inom naturreservatet. I syfte att skydda de aktuella områdena av riksintresse för vindbruk, mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av dessa, avstyrkte Energimyndigheten de delar av det föreslagna naturreservatet som överlappar det berörda området av riksintresse för vindbruk.

Länsstyrelsen konstaterar att riksintresset pekades ut år 2015. Länsstyrelsen tillmötesgår Energimyndigheten och har gjort ett generellt undantag från föreskrifter som hindrar uppförande av vindkraftverk i de delar av naturreservatet som överlappar med riksintresset. Länsstyrelsen övervägde i ett tidigare skede att lägga anläggande av vindkraftverk som tillåten efter tillstånd i de delar av naturreservatet som överlappar med riksintresset. Med dessa justeringar kunde Energimyndigheten tillstyrka bildandet av naturreservatet. Vidare har Länsstyrelsen i dialog med Naturvårdsverket

kommit fram till att tillstånd endast bör användas för verksamheter som inte går emot syftet med reservatet, därför införs ett generellt undantag. Innebörden av ett generellt undantag från föreskrifter för vindkraftverk inom *Undantagsområde* utpekad på bilaga 2 (*Föreskriftskarta*) är att vindkraftverk ska kunna anläggas utan hinder från föreskrifterna.

Att sätta uppförandet av vindkraftverk som ett generellt undantag från föreskrifter som hindrar uppförandet är en lättnad i jämförelse med tillståndsplikt. Länsstyrelsen bedömer därmed att naturreservatet inte utgör hinder mot etablering av vindkraftverk inom riksintresseområdet.

Reservatet berör ett lågflygningsområde med påverkansområde som är av betydelse för totalförsvaret och som enligt 3 kap. 9 § första stycket MB så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen. Länsstyrelsen bedömer att bildandet av reservatet är en åtgärd som inte påtagligt motverkar totalförsvarets intressen, eftersom skogsmark kommer att fortsätta utgöra områdets karaktär och inga byggnationer tillåts eller planeras inom förvaltningen av området.

Länsstyrelsen bedömer sammantaget att ett naturreservat i det aktuella området är förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. MB samt med den för området gällande kommunala översiktsplanen.

Genom bildandet av naturreservatet gör Länsstyrelsen bedömningen att ett antal ekosystemtjänster påverkas. Skyddandet av Fjäsko från skogsbruk och andra åtgärder säkerställer bevarandet av den biologiska mångfalden i området, vilket är en grundförutsättning för ekosystemens långsiktiga kapacitet att leverera ekosystemtjänster. Utöver detta ökas exempelvis möjligheterna för området att utgöra ett mål för friluftsliv och turism; att påverka det lokala mikroklimatet gynnsamt; samt att reglera vattenflöden och rena vatten. Naturreservatets bildande har också negativa följder för några ekosystemtjänster, t.ex. möjligheten för området att leverera virke och andra råmaterial.

Länsstyrelsen bedömer att inskränkningarna i enskilds rätt att använda mark eller vatten inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Länsstyrelsen bedömer att de inskränkningar som sker i allmänhetens rätt att färdas och vistas i området är av sådan ringa omfattning att någon konsekvensutredning enligt förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning inte behövs.

Av ovan redovisade skäl anser Länsstyrelsen att Fjäsko ska avsättas som naturreservat.

Upplysningar

Vissa verksamheter och åtgärder omfattas av dispens eller tillståndskrav med stöd av föreskrifter som fattas i detta beslut enligt 7 kap. 5, 6, och 30 §§ miljöbalken. Länsstyrelsen vill påminna om att vissa verksamheter och åtgärder m.m. utöver aktuella föreskrifter även kan omfattas av andra bestämmelser i miljöbalken eller i annan lagstiftning.

Bestämmelserna i skogsvårdslagen och Skogsstyrelsens föreskrifter om bekämpning av skadeinsekter och tillvaratagande av skadad skog gäller ej inom naturreservatet. Det innebär t.ex. att eventuella vindfällan och stormskadad skog ska lämnas orörda. Uppkommer insektsskador på skog i anslutning till naturreservatet som en följd av att åtgärder för insektsbekämpning inte vidtagits inom naturreservatet ska frågan om ersättning bedömas enligt skadeståndsrättsliga regler.

Vid exempelvis spontant uppkommen skogsbrand har markägaren ansvar för bevakning i den utsträckning som har beslutats av räddningsledaren efter avslutad räddningsinsats. Se 3 kap. 9 § lagen om skydd mot olyckor (2003:778).

Kungörelse

Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken ska kungöras i länets författningssamling. Beslutet delges sakägarna enligt sändlista med delgivningskvitto.

Överklagan

Beslutet kan överklagas till regeringen, Klimat och näringslivsdepartementet, se bilaga 5.

De som medverkat i beslutet

Detta beslut har fattats av landshövding Helena Höij. I den slutliga handläggningen deltog även jurist Sarah Bauer, enhetschef Jemt Anna Eriksson och naturvårdshandläggare Caroline Seger, den sistnämnda föredragande.

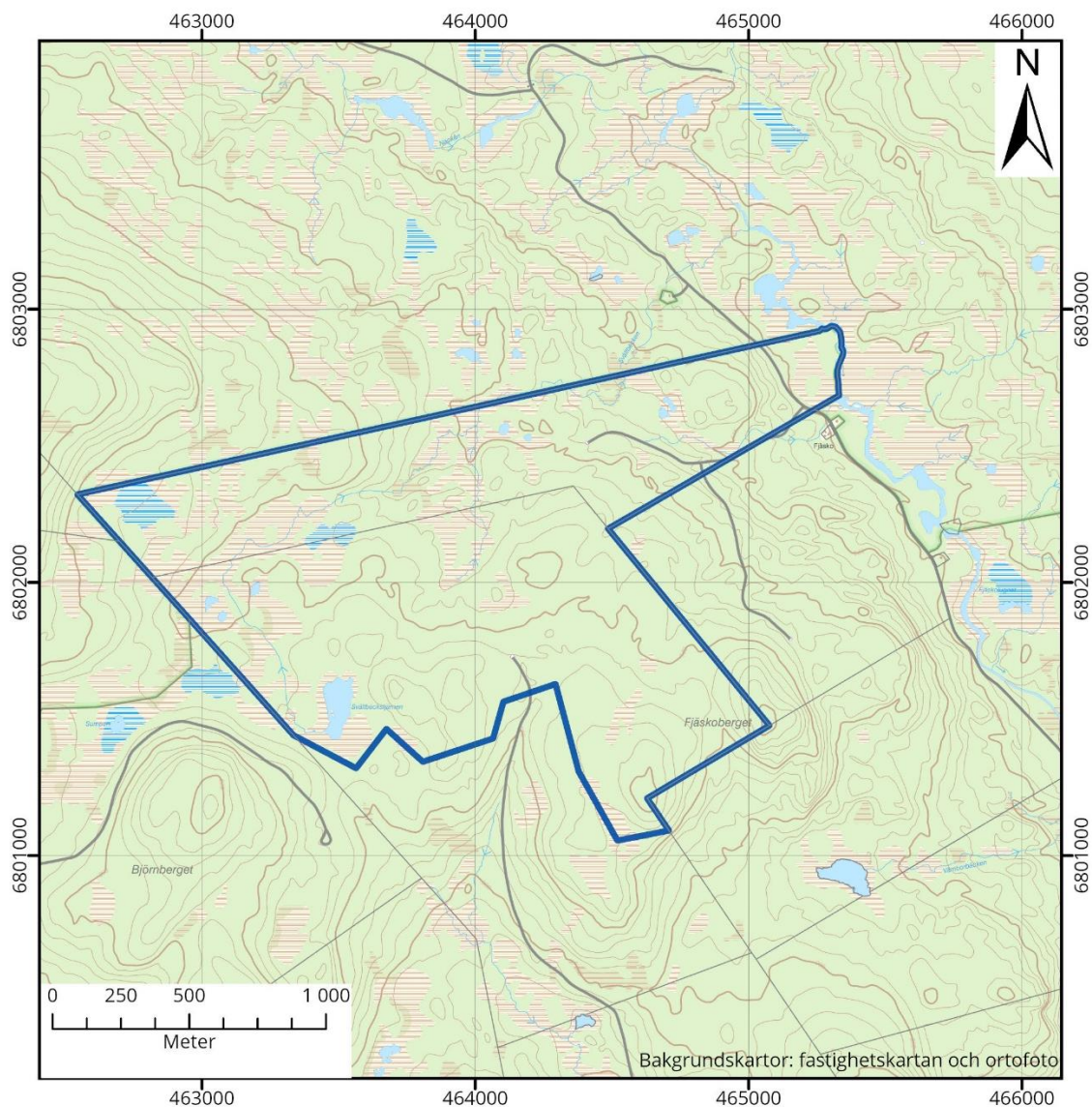
Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Bilagor

Bilaga 1	Beslutskarta
Bilaga 2	Föreskriftskarta
Bilaga 3	Skötselplan
Bilaga 4	Generellt vägunderhåll
Bilaga 5	Överklagningsinformation

Besluts- och översiktskarta för Fjäsco naturreservat

Översiktskarta

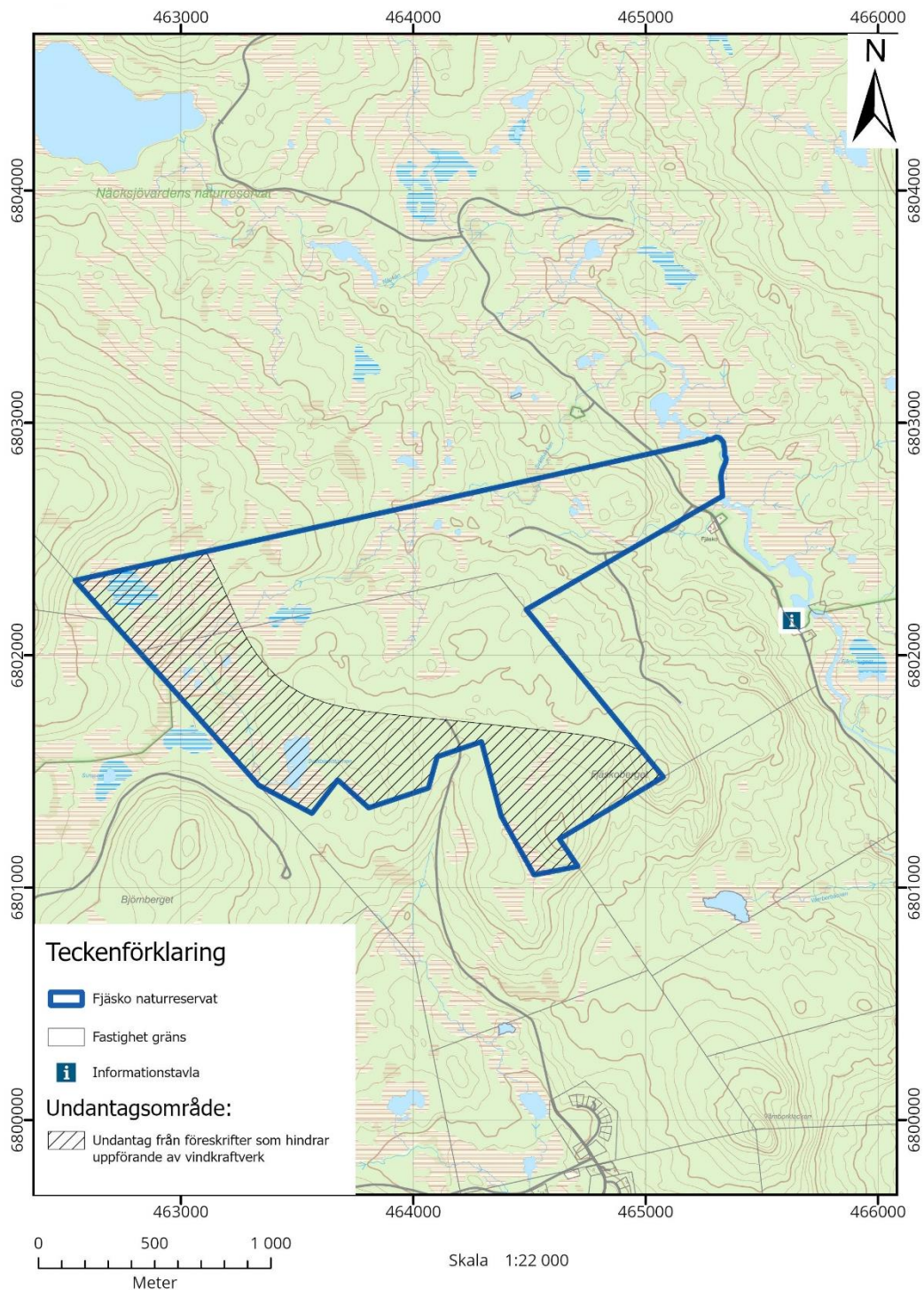

Teckenförklaring

- Naturreservat gräns
- Utsträckning av beslutskarta
- Fastighet gräns

Föreskriftskarta för Fjäsko naturreservat

Skötselplan för Fjäsko naturreservat

Foto: K. Persdotter.

Innehållsförteckning

Skötselplan för Fjäsko naturreservat	1
Beskrivningsdel	1
Beskrivning av området.....	1
Topografi och geovetenskap	2
Biologi	3
Vegetation och flora.....	3
Skogstillstånd.....	4
Fauna	4
Limniska naturmiljöer.....	5
Värdefulla arter	5
Kulturhistoria	7
Jakt, fiske och övrigt friluftsliv	7
Infrastruktur	7
Källförteckning	8
Plandel.....	9
Syfte med naturreservatet.....	9
Prioritering mellan bevarandevärden	9
Skötselområden med bevarandemål och åtgärder.....	9
Skötselområde 1: Skog, våtmarksområde samt småvatten med i huvudsak fri utveckling	9
Skötselområde 2: Friluftsliv och anläggningar	10
Jakt och fiske	11
Dokumentation och uppföljning.....	11
Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder.....	12
Bilagor	12

Beskrivningsdel

Beskrivning av området

Administrativa data	
Namn	Fjäsko
Kommun	Mora
Naturgeografisk region	bergkullslätt
NVR id	-
Natura 2000-beteckning	Ingår ej i nätverket
Rättigheter	Bonäs fs:284 (samfällt fiske), Våmhus GA:5 (gemensamhetsanläggning), Bonäs viltvårdsområde (VVO), Mora-Våmhus fiskevårdsområdesförening (FVOF)
Bebyggelser och anläggningar	-
Förvaltare	Länsstyrelsen i Dalarnas län

Markslag	Areal (ha)
Tallskog (utanför våtmark)	24,4
Granskog (utanför våtmark)	108,7
Barrblandskog (utanför våtmark)	14,9
Lövblandad barrskog (utanför våtmark)	15,4
Triviallövskog (utanför våtmark)	0,2
Temporärt ej skog (utanför våtmark)	18,2
Tallskog (på våtmark)	3,0
Granskog (på våtmark)	1,0
Barrblandskog (på våtmark)	0,2
Lövblandad barrskog (på våtmark)	0,9
Triviallövskog (på våtmark)	0,1
Öppen våtmark	40,6
Övrig öppen mark med vegetation	16,1
Exploaterad mark	1,6
Sjö och vattendrag	2,5
Totalt	247,6

* Uppdelning enl. Nationell kartäckedata (NMD).

Topografi och geovetenskap

Naturreservatet Fjäsko är beläget direkt söder om Näcksjövardens naturreservat. I reservatets sydöstra del finns bergstoppen Fjäskoberget på ca 656 meter över havet (möh). Reservatets lägsta delar utgörs av våtmarker och ligger i nordost på 545 möh. Det skiljer 111 meter mellan den högsta och lägsta punkten i området. Området ligger ovan högsta kustlinjen (HK) vilket är den nivå som havet hade som högst under den senaste istiden.

Naturreservatet omges av Björnberget i sydväst och Näcksjövardens i nordväst. Inom reservatet finns förutom våtmarker även mindre tjärnar och bäckar såsom Svartbäckstjärnen och Svältbäcken, se figur 1. Svartbäckstjärnen ligger i reservatets sydvästra del. Svältbäcken går från sydvästlig till nordostlig riktning och mynnar ut i Näckån.

En stor del av berggrunden i området utgörs av ryolit, trakyt och trakydacit med åldrar på 1,7 miljarder år. Mindre delar i nordväst utgörs av diabas med en ålder på 1,3 miljarder år. Ryolit, trakyt och trakydacit är sura till intermediära vulkaniska bergarter. Diabas är i allmänhet en basisk gångbergart, men har i det aktuella området även bildat större, horisontella kroppar. Diabasgångarna bildades utav att rörelser i berggrunden orsakat spänningar så att den sprack upp. Basisk magma trängde upp och stelnade till diabas i sprickorna.

Morän är den dominerande jordarten i området. De nordöstra delarna utgörs av ett moränbacklandskap. Torv förekommer i de lägre norra och västra delarna. Berg med ett ytlager av morän förekommer på flera olika platser i området.

Figur 1: I kartan visas avgränsningen för Fjäsco naturreservat med blå linje. Andra naturreservat är markerade med grönsträckad linje och i detta fall är det Näsksjövardens naturreservat som ligger direkt norr om Fjäsco. Topografin varierar inom reservatet med dess högsta punkt vid Fjäskoberget i söder och dess lägsta punkt vid våtmarkerna i nordost. Inom reservatet finns ett antal tjärnar och bäckar såsom Svartbäckstjärnen i reservatets sydvästra del samt Svältbäcken som går i sydvästlig-nordostlig riktning. Bakgrundskarta ©Lantmäteriet.

Biologi

Vegetation och flora

Fjäsco naturreservat utgörs huvudsakligen av en äldre, grandominerad, naturskogsartad skog. Skogen är hänglavsrik och av höjdlägeskaraktär. Det finns även mindre områden med tallungskog. Det finns ett litet inslag av lövträd såsom rönn, sälg, asp och björk.

I Fjäsco karakteriseras skogen av riklig förekomst av gamla och senvuxna träd. Det finns en variation i skogen med områden som är tätare och har en

hög luftfuktighet samt mer öppna områden som har ett större ljusinsläpp. I de mer slutna delarna av området hittas enstaka gamla sälgar och rönнар där till exempel lunglav och skrovellav växer på barken.

Mängden död ved varierar inom naturreservatet från sparsam till riklig. Fältskiktet domineras av bärris såsom blåbär och lingon med inslag av ljung och odon. Av vedsvampar har till exempel doftskinn, rynkskinn och gräddticka hittats i området

I de fuktigare partierna återfinns lavar såsom violettgrå tagellav, lunglav och garnlav. Nordtagging hittas även i området i anslutning till de mer öppna skogspartierna då arten gynnas av solljus och värme.

Skogstillstånd

Skogen karakteriseras av en äldre grandominerad, hänglavsrik barrnaturskog med en beståndsålder mellan 100 och 200 år. Det finns ett litet inslag av gamla tallar som är äldre än 300 år samt av lövträd såsom björk, rönn, sälг och asp. I reservatets centrala och östra delar finns några mindre områden som utgörs av tallungskog med träd som är cirka 30 år gamla. Det finns stavagranskog i norr. Stavagranskogar har aldrig gallrats. Typiskt för sådana skogar är att stammarna är väldigt smala, virket är hårt och det är tätvuxet vilket gynnar vissa arter.

Reservatsområdet är huvudsakligen opåverkat av modernt skogsbruk och inga gallringar har genomförts i modern tid vilket lett till att området behållit, och utvecklat, karaktär av naturskog. Enstaka gamla stubbar vittnar om tidigare dimensionsavverkningar. Fäbodkulturen har troligen haft påverkan på skogarna genom skogsbete och husbehovsvirke sedan 1800-talet, läs mer under avsnittet för *Kulturhistoria*.

I de västra delarna av området finns öppna områden med våtare marker i form av myrmark, bäck och en tjärn. I skogens mer slutna delar, i söder och i norr, kan man finna äldre lövträd som talar för att området förr i tiden varit något öppnare.

Det finns två nyckelbiotoper registrerade inom reservatet. Dels i sydost vid Fjäskoberget, dels i den nordvästra delen.

Fauna

Tretåig hackspett förekommer i området. Faunan är i övrigt inte närmare undersökt i området.

Limniska naturmiljöer

Näckån tangerar reservatets nordöstra delar och går i nord-sydlig riktning. Näckån har sitt ursprung ur Näcksjön i Näcksjövardens naturreservat. Näcksjövardens naturreservat ligger direkt norr om Fjäsko naturreservat. Vattendraget Näckån är ett värdefullt vatten och ingår i Dalälvens huvudavrinningsområde.

Enligt EU:s ramdirektiv för vatten har vattenområdet Näckån (VISS-ID SE680342-142336) måttlig ekologisk status men inte god kemisk status.

Vattnets ekologiska status är en sammanvägning av de biologiska, kemiska och fysiska egenskaperna i vattnet. Skäl till varför Näckån inte uppnår god ekologisk status är på grund av att dess morfologiska tillstånd är påverkat från historisk flottningsverksamhet. Morfologiskt tillstånd i vattendrag bedöms utifrån olika parametrar som till exempel vattendragsfårans form och bottensubstrat, vattendragets planform, strukturer, kanter och så vidare.

Skälet till att i princip inga vattenförekomster i Sverige uppnår god kemisk status är på grund av de gränsvärden som gäller för kvicksilver och bromerade difenyletrar, även kallade flamskyddsmedel. Kviksilverhalterna härrör från atmosfärisk deposition där utsläppskällorna främst består av tung trafik och eldning av stenkol. Flamskyddsmedlen har använts som tillsatsämnen i bland annat plast och textil med syfte att göra materialet mindre lättantändligt. Flamskyddsmedel sprids långväga i atmosfären. Spridningen och förekomsterna av flamskyddsmedel och kvicksilver bedöms idag vara så omfattande att det idag saknas tekniska lösningar för att åtgärda problemet. Därför råder det idag ett undantag i form av mindre stränga krav gällande dessa två parametrar.

Värdefulla arter

Vid inventering och fältbesök i området har flera värdefulla arter noterats. I listan nedan presenteras de arter som är upptagna på rödlistan, signalarter enligt Skogsstyrelsen (S) eller är fridlysta (§). Hotkategorierna i rödlistan är akut hotad (CR), starkt hotad (EN), sårbar (VU), nära hotad (NT) och kunskapsbrist (DD).

Teckenförklaring

S = signalart enligt Skogsstyrelsen. § = Arten är fridlyst.

Hotkategori i Sverige enligt rödlistan

CR = Akut hotad, EN = Starkt hotad, VU = Sårbar, NT = Nära hotad, DD = Kunskapsbrist.

2024-12-16

511-7060-2020

Svampar

Latinskt namn	Namn	Hotkategori	S	§
Climacocystis boeralis	trådticka		Ja	
Cystostereum murrayi	doftskinn	NT	Ja	
Fuscoporia viticola	vedticka		Ja	
Phlebia centrifuga	rynksinn	VU		
Perennipora subacida	gräddticka	VU		
Odonticium romellii	nordtagging	NT		
Phellopilus nigrolimitatus	gränsticka	NT		
Porodaedalea chrysoloma	granticka	NT	Ja	
Pseudographis pinicola	gammelgranskål	NT		

Lavar

Latinskt namn	Namn	Hotkategori	S	§
Alectoria sarmentosa	garnlav	NT	Ja	
Bryoria furcellata	nästlav		Ja	
Bryoria nadvornikiana	violettgå tagellav	NT	Ja	
Lobaria pulmonaria	lunglav	NT	Ja	
Lobaria scrobiculata	skrovellav	NT	Ja	
Nephroma bellum	stuplav		Ja	
Nephroma resupinatum	luddlav		Ja	

Fåglar

Latinskt namn	Namn	Hotkategori	S	§
Callidium coriaceum	bronsbjörn		Ja	
Olistherus substriatus	-	NT		
Peltis ferruginea	Vanlig flatbagge			
Picoides tridactylus	tretåig hackspett	NT		Ja

Kulturhistoria

Namnet Fjäsko finns tolkat i litteratur av Bror Lindén (*Bebyggelsenamnen i Mora kommun*). Äldsta belägg för namnet är från år 1746 då Fjäsko nämns i Mora sockens kyrkoarkiv och då med den äldre stavningen *Fiäsko*. Strax utanför naturreservatet, i nordost, ligger Fjäsko fäbod. Fjäsko har varit ett område med långfäbodar åt Bonäs och Storbyfolk. Fäboden finns med på Storskifteskartan av Bonäs från år 1848. Fjäsko finns även utpekad på den ekonomiska kartan från år 1975.

Namnet *Fjäsko* kan komma från en böjd form av ett slogmarksnamn *Fjäskan* som kan betyda 'brådska, krusa'. En annan tolkning är att namnet kommer från ett möjligt appellativ *fäskog* där förleden i sådana fall skulle haft en forndalsk form *fiar*- utvecklat ur ett möjligt fornsvenskt ord *fearskogher*, vilket är skog där man brukar hålla kreatur på sommarbete.

Det finns inga kända kulturlämningar inom naturreservatet. Spår från en svunnen tid i form av blästbrukslämningar och boplatslämning hittas lite mindre än två kilometer sydväst om naturreservatet, nedanför Björnberget.

Jakt, fiske och övrigt friluftsliv

Området ingår i Bonäs viltvårdsområde och i Mora-Våmhus fiskevårdsområde.

Området är beläget vid vägs ände långt från bebyggelse och utöver jakt och fiske torde området vara sparsamt utnyttjat av allmänheten.

Infrastruktur

Området är tillgängligt i den södra och östra delen via två vägar. Vägarna är en gemensamhetsanläggning (Våmhus GA:5) och förvaltas av Bonäs-Våmhus Vägsamfällighetsförening. Från den östra vägen av Våmhus GA:5 leder några stickvägar in i reservatets mer centrala delar och till en liten vändplan.

Det finns i dagsläget inga stigar, ordnade vandringsleder, kraftledningar eller andra ledningar inom reservatet. Någon iordningsställd parkering finns inte inom eller i anslutning till reservatet.

Källförteckning

Litteratur, rapporter, inventeringar, underlagsmaterial, internetkällor mm.

Sveriges Lantbruksuniversitet. Artfakta. Databas. WWW-adress:
www.artfakta.se/artbestamning (Hämtad 2024-09-13).

Mora kommun (laga kraft 2006-07-19 och aktualitetsförklarades 2017).
Översiktsplan. WWW-adress: <https://morakommun.se/bygga-bo-och-miljo/samhallsplanering/oversiktsplanering.html> (Hämtad 2024-09-17).

Lindén, Bror (1990). *Bebyggelsenamnen i Mora kommun*. Ortnamnsarkivet i Uppsala, s. 101. WWW-adress: (<https://www.isof.se/lar-dig-mer/publikationer/publikationer/1990-01-01-ortnamnen-i-dalarnas-lan-bebyggelsenamn-i-mora-kommun>) (Hämtad 2024-09-17).

Vatteninformationssystem Sverige (VISS). Näckåån. WWW-adress:
<https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA15470324> (Hämtad 2024-09-17).

Kartor

Sveriges Geologiska Undersökning. Berggrund. Databas.

Sveriges Geologiska Undersökning. Jordarter 1:25 000 - 1:100 000. Databas.

Muntliga och skriftliga kontakter

Pihl, Elin (2024). SOF Namnarkivet i Uppsala (NAO), Institutet för språk och folkminnen (Isof).

Ripa, Magnus (2024). Sveriges Geologiska Undersökning.

Plandel

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer. Områdets naturskogar och andra ingående naturmiljöer samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och bevarandet av naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska tillgodoses genom att skogsmark, myr och övriga naturmiljöer med dess flora och fauna i huvudsak utvecklas fritt. Enklare åtgärder kan vidtas för att gynna naturvärdesträd och för att underlätta allmänhetens friluftsliv.

Prioritering mellan bevarandevärden

Naturreservatet Fjäsko är främst avsatt för att säkerställa och utveckla de biologiska värdena, varför nya stigar och andra anordningar för friluftslivet endast får lokaliseras på ett sätt så att biologiska värden ej äventyras.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Bevarandemålen har utformats i enlighet med de nationella riktlinjer som gäller för formulering av bevarandemål för skyddad natur. Reservatet är indelat i 2 skötselområden (se skötselplanens bilaga 1, *Skötselkarta*):

1. Skog, våtmarksområde samt småvatten med i huvudsak fri utveckling
2. Friluftsliv och anläggningar

Skötselområde 1: Skog, våtmarksområde samt småvatten med i huvudsak fri utveckling

Beskrivning

Skötselområdet karakteriseras av en äldre ljusöppen höjdlägeskog som är rik på hänglavar. Skogen utgörs i huvudsak av barrnaturskog, med en beståndsålder mellan 100 och 200 år. Skogen är huvudsakligen opåverkad av modernt skogsbruk vilket gynnat variation i både trädens storlek och ålder.

Det finns ett litet inslag av gamla tallar som är äldre än 300 år samt av lövträd såsom björk, rönn, sälg och asp. I skötselområdets centrala och östra delar finns några mindre områden med tallungskog med en ålder på cirka 30 år.

Det finns stavagranskog i norr. Mängden död ved varierar inom skötselområdet, från sparsam till riklig.

Bevarandemål

Området präglas av olikåldrig skog vilken domineras av gamla granar. Naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsgrader och att skogen är olikåldrig. Omvälvande störningar i form av t.ex. stormfällning och/eller insektsangrepp kan leda till att hela eller delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling.

Skötselåtgärder

Området lämnas i huvudsak för fri utveckling. Med punktinsatser kan naturvärdesträd gynnas där det är lämpligt och där det finns ett behov, exempelvis genom friställning.

Skötselområde 2: Friluftsliv och anläggningar**Beskrivning**

Skötselområdet omfattar hela naturreservatet. Området saknar i dagsläget särskilda anläggningar för friluftslivet. Det saknas anlagda stigar och leder.

Det är relativt lättillgängligt med flera mindre vägar till reservatet. Fjäsko naturreservat ligger cirka 26 kilometer norr om Våmhus. Möjlighet till parkering finns längs med vägarna, där det bedöms vara lämpligt. Möjliga besökare av Fjäsko naturreservat är framför allt boende i närområdet.

Från Orsa tar man sig enklast hit via E45:an (norrgående), kör cirka 1 kilometer, därefter nordväst till väg W1005. På väg W1005 kör man cirka 1 kilometer, därefter svänger man västerut på väg W1006 mot Näckådalen. Efter Näckådalen kör man vidare cirka 700 meter mot Fjäsko och Näcksjövardens.

Bevarandemål

Information om reservatet och vilka föreskrifter som gäller där finns på informationstavlor i anslutning till området och via Länsstyrelsens hemsida.

Skötselåtgärder**Initialåtgärder**

Gränsuppmärkning samt uppsättning av en informationstavla. Förslagsvis kan en informationstavla sättas upp bredvid den för Näcksjövardens naturreservat, se placering på skötselkarta. Alternativt att det skapas en gemensam reservatsskylt för Fjäsko tillsammans med Näcksjövardens och Dyverdalen och som sätts upp på lämplig plats.

Löpande skötsel

Underhåll av gränsmarkeringar, informationstavla och informationsmaterial.

Jakt och fiske

Vilka arter som får jagas regleras inte i föreskrifterna, endast detaljer i hur jakten får utövas (t.ex. passens utformning). Fisket inskränks inte i naturreservatet.

Dokumentation och uppföljning

Förvaltaren ansvarar för att väl dokumentera alla nyskapande åtgärder och restaureringar. Förvaltaren ska även dokumentera underhållsåtgärder samt tillsyn av friluftsanläggningar.

Uppföljning av de bevarandemål som angetts i skötselplan ska göras som underlag för utvärdering av huruvida syftet med reservatet uppnås. Uppföljning genomförs av Länsstyrelsen och kommer att ge vägledning om ytterligare bevarandeåtgärder krävs för att upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd.

Uppföljning av alla restaureringsåtgärder ska göras på initiativ av förvaltaren, i samverkan med enheten för naturskydd vid Länsstyrelsen. Förvaltaren ansvarar även för att följa upp övriga genomförda skötselåtgärder.

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns, eller om skötselplanen i övrigt är inaktuell.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

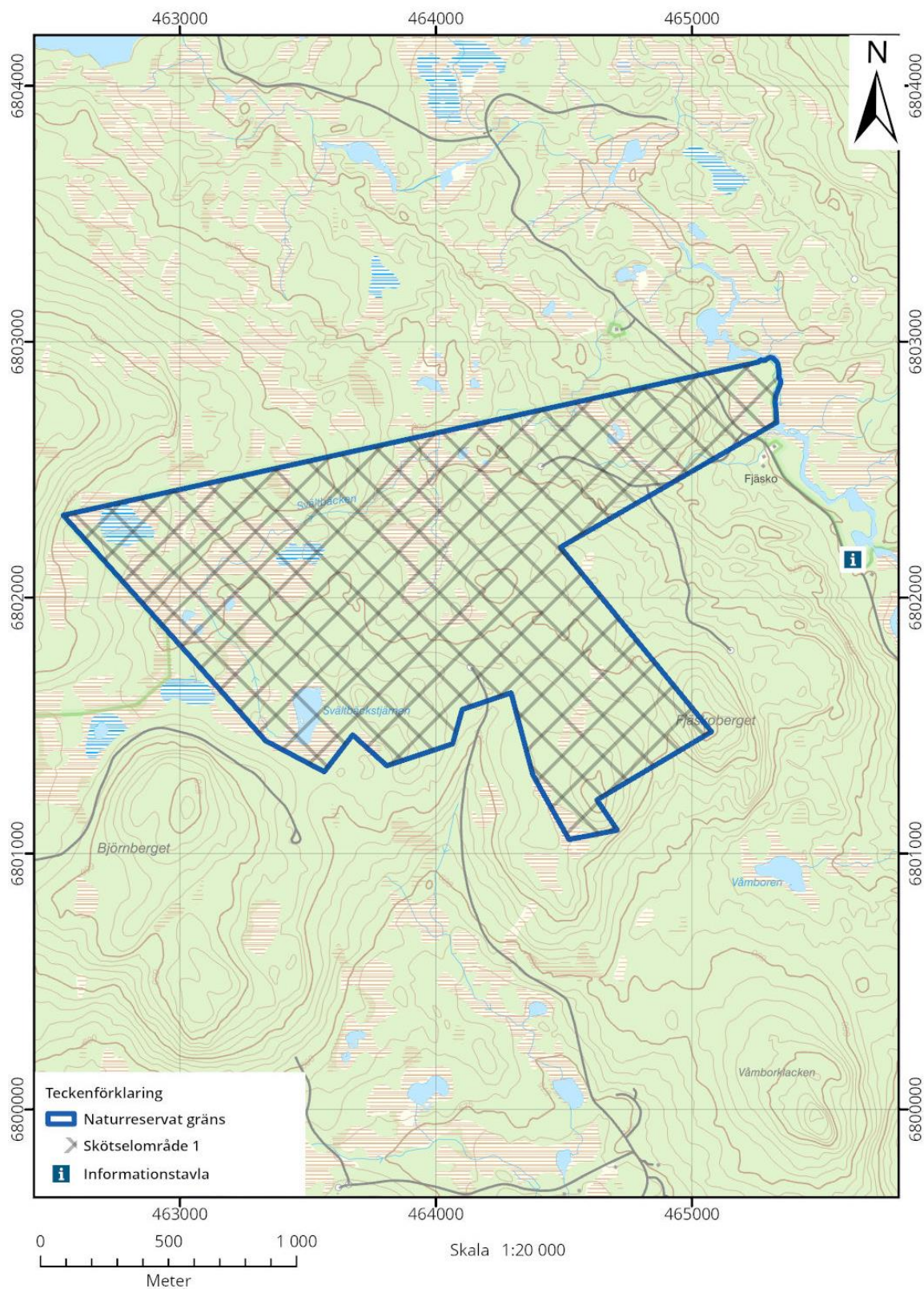
Prio	Åtgärd	Var	Frekvens
1	Uppmärkning av reservatsgräns	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
1	Uppsättning och underhåll av informationsskylt	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
2	Punktinsatser kring naturvärdesträd	Hela naturreservatet	Vid behov
2	Webbplats		Engångsåtgärd, underhåll vid behov

Bilagor

Bilaga 1 Skötselkarta

Skötselkarta för Fjäsko naturreservat

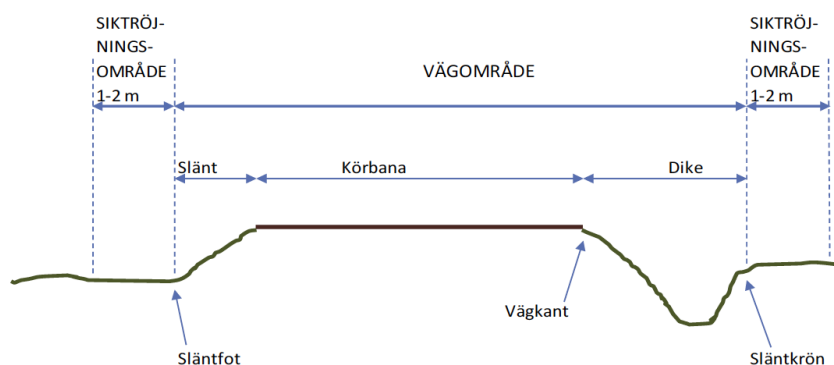
Generellt undantag för väghållning m.m.

Väghållning

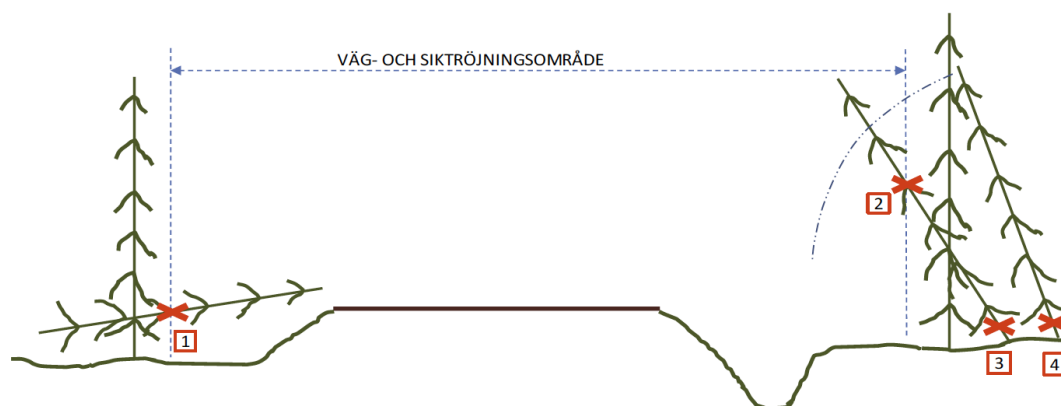
Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren rätt att inom vägområdet vidta alla för vägens bestånd och brukande nödvändiga åtgärder så som t.ex. dikning, hyvling, grusning, dammbindning, trädfällning, sly- och buskröjning, trumbyten, snöröjning och halkbekämpning.

Siktröjning

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren vidare rätt att fälla träd och röja sly och buskar inom siktröjningsområdet, intill en bredd av en meter där vägen är i huvudsak rak och intill en bredd om två meter i innerkurvor. Definitioner av vägområde, siktröjningsområde och väganläggningens olika delar framgår av nedanstående principskiss.

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren rätt att fälla och/eller kapa farliga kanträd m.m., i enligt med nedanstående principskiss.

Nedfallna träd som inkräktar i vägområde och/eller siktröjningsområde får kapas i gränsen för siktröjningsområdet (1).

Lutande träd som inkräktar i vägområde och/eller siktröjningsområde får kapas vid gräns för siktröjningsområdet (2) alternativt vid rot (3).

Lutande träd utanför siktröjningsområdet som riskerar att inkräkta i eller falla in i siktröjningsområdet och/eller vägområdet får kapas vid rot (4).

För samtliga fall gäller att fällda och/eller kapade träd, delar av träd m.m. ska kvarlämnas i terrängen, dock alltid utanför gräns till det s.k. siktröjningsområdet. Vid utförande av dessa åtgärder, liksom vid åtgärder för vägens bestånd och brukande i övrigt, ska väghållaren söka minimera åverkan i terrängen, dvs. i möjligaste mån minimera skada på de naturvärden m.m. som naturreservatet syftar till att skydda.

Inför större arbeten, t.ex. efter omfattande stormfällning, ska Länsstyrelsens naturreservatsförvaltare underrättas i förväg om de planerade arbetena.

Byte av vägtrumma/vägbro i vattendrag

Inför byte av vägtrumma/vägbro i vattendrag ska Länsstyrelsens Enhet för miljöprövning och vattenverksamhet kontaktas. Även naturreservatets förvaltare ska informeras.

Du kan överklaga beslutet hos regeringen

Om du inte är nöjd med Länsstyrelsens beslut, kan du skriftligen överklaga beslutet hos regeringen.

Så här överklagar du beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska du lämna eller skicka din skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Dalarnas län antingen via e-post; dalarna@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Dalarnas län, 791 84 Falun.

Tiden för överklagande

Ditt överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag du fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ditt överklagande kan du be att få ytterligare tid till att utveckla dina synpunkter och skälen till att du överklagar. Sedan är det regeringen som beslutar om tiden kan förlängas.

Parter som företräder det allmänna ska ha kommit in med sitt överklagande **inom tre veckor** från den dag då beslutet meddelades.

Ditt överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som du överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur du vill att beslutet ska ändras
- Varför du anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt
- Klagande ska ange namn, adress och telefonnummer.

Om du har handlingar som du anser stödjer din överklagan så bör du bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om du behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om du anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt dig ska ombudet underteckna skrivelsen samt uppge sitt eget namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver du veta mer?

Har du ytterligare frågor kan du kontakta Länsstyrelsen via e-post dalarna@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-225 00 00. Ange ärendets diarienummer.